

3^o Non esset haereticus, sed graviter contra oboedientiam Ecclesiae debitam peccaret, qui non teneret fundamentalem doctrinam liberalismi, sed tantum errorem aliquem secundarium, ab Ecclesia quidem reprobatum, minime tamen fidei divinae contrarium, puta prop. 76^{am} Syllabi : “ Abrogatio civilis imperii, quo Ap. Sedes potitur, ad Ecclesiae libertatem felicitatemque vel maxime conducere. ” Cfr. Ball. P. n. 168 seqq.

Facilius in hoc argumento aliqua bona fides admitti potest, cum doctrina ipsa de relationibus inter Ecclesiam et Statum minime obvia sit multique confundant *praxim tolerandam* cum *theoria reprobanda*. Cfr. Villada, Casus consc. I. p. 39. Si qui vocantur liberales vel has partes politicas sequuntur, aliunde tamen boni catholici officia explere videntur, prudenter erit explorandum num in doctrina vel agendi ratione aliquid mali admittant vel sine sufficienti causa malis aliorum consiliis cooperentur, quod crebro, non tamen semper, contingit. Cfr. etiam dicenda de electionibus, n. 359.

SECTIO II. — DE SPE.

206. NOTIONES. Spei nomine hic intellegimus virtutem supernaturalem qua inclinamur ad exspectandum a Deo cum certa fiducia aeternam beatitudinem et auxilium quo ad eam perveniamus.

De natura ejus virtutis plura videsis apud Dogmaticos vel Ball. P. (nn. 1-28), e quibus pauca tantum pro scopo nostro recensebimus.

Objectum *materiale* primarium spei est aeterna beatitudo : quam cum assequi possimus tantum per auxilium divinum, hoc quoque, sicut medium ad finem, vocatur objectum materiale secundarium. (2. 2. q. 17. a. 4) De objecto autem formali ejusdem virtutis multa disputant Theologi, quae potius in modum rei concipiendae quam in rem ipsam discrimen inducunt : probabilius constituendum est in divina bonitate et omnipotentia conjunctis cum fidelitate Dei promissis suis. Certitudo spei sequitur certitudinem fidei et refertur ad haec tria : certitudinem divinae ordinationis, certitudinem divini auxilii, infallibilem ordinem inter duo ista et boni sperati assecutionem. Haec tamen certitudo non impedit quominus salutem nostram cum timore et tremore operemur (Philip. II, 12) : nam scimus fieri posse ut, per accidens, propter malum usum liberi arbitrii nostri, bonum speratum minime assequamur. (Ball. P. n. 23 seqq.)

207. ASSERTA. De actu spei, sive ex necessitate medii, sive ex necessitate praecepti eliciendo, fere eadem statuenda sunt quae supra de fidei actu diximus.

I. Actus spei adultis necessarius est *de necessitate medii*. Nam finem suum supernaturalem consequi debet homo meritis suis per auxilium Dei acquirendis : sed nequit ad hunc finem se movere nisi speret hanc aeternam beatitudinem et auxilium Dei sine quo illam assequi nequeat. Cfr. Trid. Sess. 6. c. 6.

II. Praeceptum spei eliciendae obligat *per se* :

1^o Cum homo fide illustratus ad usum rationis pervenit, eo sensu quod tunc multum tempus elabi nequit quin occurrat occasio in qua se per actum spei ad Deum convertere debeat.

2^o In tentatione contra spem quae aliter vinci nequeat.

3^o Post actum desperationis : nam aliter ab hoc recedere nequit.

4^o Aliquando in vita : quod tamen ulterius determinare nec possibile, nec necessarium est. Damnata est ab Alex. VII prop. 1^a : “ Homo nullo umquam vitae suae tempore tenetur elicere actum fidei, spei et caritatis ex vi praeceptorum divinatorum ad eas virtutes pertinentium. ”

III. Praeceptum spei eliciendae obligat *per accidens* :

1^o Quando aliqua tentatio contra aliam virtutem non posset aliter superari.

2^o Quando urget aliud praeceptum, ex. gr. orationis, poenitentiae, etc. quod sine actu praevio spei impleri nequeat.

Cum autem praecepto spei plane satisfiat per actus virtuales, practice qui reliqua praeceptae, praesertim orationis, implent, et illud servant. (Ball. P. n. 41)

208. Spei extreme opponuntur desperatio, per defectum, et praesumptio, per excessum. De utroque peccato breviter dicendum.

1^o **Desperatio** est deliberata spei abjectio eo quod homo judicat beatitudinem a se comparari non posse, ex. gr. quia opinatur Deum nolle dare gratias necessarias ad passiones vincendas.

Hoc peccatum est mortale ex toto genere suo : eo quod vehementem injuriam infert Dei bonitati et fidelitati. Saepe tamen, ex imperfectione actus, venialis fit, cum animus in gravi tristitia non soleat esse plene sui compos.

2^o **Praesumptio** duplex a S. Th. (2. 2. q. 21. a. 4) distinguitur : “ Una quae innititur propriae virtuti, attentans scil. aliquid ut sibi possibile, quod propriam virtutem excedit...alia... quae innititur inordinate divinae

misericordiae vel potentiae, per quam quis sperat se obtinere gloriam sine meritis, vel veniam sine poenitentia. „

Praesumptio quandoque est mortalis ex toto genere suo, nempe quando, ex ipsa ratione qua concipitur, necessario haeresim vel blasphemiam involvit, ex. gr. si quis salutem propriis viribus obtinere praesumeret, quod Pelagianum est, vel divinum auxilium ad mala patranda speraret.

Saepius autem in praxi praesumptio levitatem materiae admittit. Ita si quis divinam misericordiam assumet ut motivum committendi peccata venialia, venialiter peccabit. Nec grave erit peccatum illius qui in aliquo periculo, sine oratione vel praeparatione, sperat auxilium quod Deus non promisit.

Cavendum ne peccatum praesumptionis censeatur ubi vel nullum vel aliud est. Sic non committit praesumptionem qui peccat, sperando *concomitanter* peccatum postea remissum iri, ex. gr. miles qui peccata multa admittit, confessionem rejiciens ad tempus quo militia functus fuerit. Hujus enim peccatum minuitur, quia per hoc videtur habere voluntatem minus firmatam ad peccandum. (S. Th. I. c. a. 2) At praesumptionem admittit is cui spes veniae obtinendae fieret *ratio* seu *motivum* peccandi, vel qui peccata auget quia Deus tam facile ignoscit decem quam quinque peccata. (S. Alph. I. 3. n. 21) Plerumque in peccatoribus totum motivum peccandi est in mala cupiditate, spes autem veniae est tantum occasio liberius peccandi dum majorem timorem removet: unde generatim non committunt illud speciale praesumptionis peccatum. (Ball. P. n. 56)

Nihil autem adversatur spei in dispositione illius qui pluries eadem peccata committit, quia tam facile in confessione plura peccata accusantur quam unum: dispositio tamen prava est. (Gury, I. n. 214)

209. Spei etiam directe adversatur **odium Dei**, non quo ipsi Deo in se malum aliquod homo velit (quod directe esset contra caritatem), sed quo se a Deo avertat, nolens in eo constituere felicitatem suam: quod certe peccatum ex genere suo gravissimum est.

Non peccant tamen graviter quicumque optant perpetuo in hoc mundo vivere. Hoc enim votum, cum sit de re manifeste impossibili, ab homine sanae mentis concipi non solet nisi per modum merae velleitatis, qua significet magnam affectionem erga praesentis vitae bona vel timorem mortis ob incertitudinem aeternae felicitatis. Non esset tale votum peccatum grave, nisi cum praeponebantur praesentia bona futuris ac possessioni Dei. (Lehm. I. n. 313)

SECTIO III. — DE CARITATE.

CAPUT I.

DE PRAECEPTO CARITATIS DEI.

210. NOTIONES. Caritas hic intellegitur virtus a Deo infusa qua Deum propter seipsum diligimus et proximum propter Deum. Quae definitio ut recte intellegatur, quaedam de natura amoris adjiciemus.

Distinguitur amor *concupiscentiae, benevolentiae et amicitiae*. Primus habetur in eo qui amat rem, ex. gr. domum, equum, non secundum se ipsam, sed ut inde bonum aliquod sibi proveniat. Secundus fovetur ab eo qui alterum ita amat ut ei bonum velit seu (quod idem est) eum amat propter se. Quodsi iste amor benevolentiae mutuus est, exurgit amicitia, quae ad amorem benevolentiae se habet sicut species ad genus.

Si amor cujuscumque rei cum alius rei amore comparatur, exsurgunt varii gradus tum appretiationis, tum intensitatis. *Appretiative summus* dicitur amor quo rem amatam reliquis omnibus intellectu et voluntate praeferamus. Hinc caritas Dei erit appretiative summa, si malimus omnia perdere potius quam Deum offendere. Haec tamen offensa intellegenda est tantum de peccato mortali: nam veniale peccatum stare potest cum amore Dei, ideoque non constituit nos in necessitate eligendi Deum inter et creaturam. *Intensive summus* est amor qui a nullo alio in affectu voluntatis superetur, unde etiam in sensum plerumque redundat. Caritas Dei, ut constituat illum actum qui omnium mandatorum maximo imperatur (Matth. XXII, 37) et a justificatione separari nequit, debet esse appretiative summa, ut per se liquet. Minime vero requiri ut eadem sit intensive summa, solent probare Dogmatici in tract. de Poenitentia vel de Virtutibus Theologicis.

211. Communis sententia Theologorum **formale objectum** seu motivum caritatis reponit in divina bonitate absoluta, qua nempe Deus est in seipso infinite perfectus. Quare, ut caritatis actum eliciamus, necesse est ut Deum amemus, sistendo in ejus bonitate, tamquam amicum cui bonum volumus. (Mazzella. de Virt. infusis n. 1229 seqq.) Quidam tamen, praesertim recentiores, ut D'Annib. II. n. 12, Ball. P. n. 6. seqq., opinantur idem objectum formale reponendum esse in bonitate divina, quacumque ratione spectetur, etiam respective seu prout est bona nobis. Quare